

Libanon v srdci bouře

Social Watch Report 2014 – Libanon

Ziad ASbdel Samad a Joel Ghazi

Není možné mluvit o politických prioritách a výzvách v Libanonu, aniž bychom se napřed zabývali nebezpečným vývojem, kterým region právě prochází. Útlak, zaostalost a nedostatek demokracie v celé oblasti jsou vážnými překážkami, které mohou pozitivní trendy zvrátit. I přes výzvy, které vyvolává, současný vývoj v oblasti jasně ukazuje potenciál ke změně: lidé už nechtějí nečinně stát tvář v tvář tyranii, chudobě, nezaměstnanosti a marginalizaci.

Libanon stále čelí systémovým výzvám politického náboženského systému. Stát musí být institucionálním a ústavním vyjádřením demokracie a lidských práv. Skutečné občanství není možné bez vlády zákona, bez systému, který dává občanům jejich práva a povinnosti vůči společnosti i státu, které jsou také předpokladem pro fungující občanskou společnost. Nejhorší překážkou skutečného občanství v zemi, je tedy stále ještě rozdělení úřadů a institucí podle náboženského vyznání.

Největší výzvou, kterým teď Libanon čelí, je příliv syrských uprchlíků, kteří prchají před eskalujícím násilím, a dramaticky se zhoršující situací v jejich zemi. Oficiální informace libanonských úřadů odhadují počet Syřanů zhruba na milion, zatímco UNHCR je odhaduje na něco kolem 750 000. Většina z nich žije ve velmi těžkých podmínkách. Libanonské úřady jim od začátku nechtěly poskytovat žádnou podporu a omezily svou činnost pouze na proces registrace. Přitom se snažily, aby odpovědnost za zoufalou situaci uprchlíků padla na mezinárodní komunitu. Nicméně, počet uprchlíků se dramaticky zvyšoval a jejich životní podmínky zhoršily vinou nedostatku podpory, což nakonec vedlo k nepokojům.

Minulé září generální tajemník OSN svolal jednání „Mezinárodní podpůrné skupiny pro Libanon“ v sídle OSN, aby diskutovala o zhodnocení provedeném OSN a Světovou bankou, a kvůli přijetí nouzového plánu v reakci na situaci. Je jasné, že důsledky syrského konfliktu obecně a konkrétně přílivu uprchlíků, na libanonskou ekonomiku skutečně těžce tlačí.

Tradiční oporou libanonské ekonomiky jsou finanční a bankovní systémy společně s turismem a sektorem služeb. Během posledních deseti let se libanonská ekonomika stala velmi zranitelnou kvůli vlekloucí se vnitřní politické krizi, která trvá od zavraždění premiéra Rafika Haririho v roce 2005. Po něm následovaly izraelské útoky v roce 2006. Lidová povstání v regionu, konkrétně v Sýrii, prohloubila politické rozdíly mezi různými libanonskými skupinami a znemožnila zorganizovat volby v roce 2012 – zvolit vládu i velení armády a interních bezpečnostních složek – včas. Zvyšující se politické napětí vedlo

k obrovským ekonomickým a sociálním problémům včetně ekonomické stagnace a zvyšování cen jídla a dalšího základního zboží.

Libanonská politická krize měla také přímý vliv na implementaci rozvojové politiky obecně a obzvlášť na snahu splnit rozvojové cíle země. Úspěch jakýchkoliv sociálních, ekonomických nebo kulturních snah je přímo závislý na politickém klimatu v zemi. Je jasné, že ze státních institucí, které by měly být vyčištěny od politických sporů, musí zmizet sektářské dělení; političtí činitelé musí přestat vykrádat veřejné instituce a používat je k soukromým cílům. Ze strukturálního hlediska jsou v Libanonu potřebné tyto reformy:

Reforma libanonské ekonomiky přijetím nového paradigmatu, který posílí produktivní kapacity a převede zemi od rentiérské ekonomiky k ekonomice reálné. To musí být ale doprovázeno reformou volebních zákonů pro parlamentní i komunální volby a decentralizací administrativy.

Naplánování a realizaci programů ke zlepšení životních podmínek palestinských uprchlíků: Hlavním problémem je nedostatek jejich ekonomických i lidských práv a absence zákonů, které by jejich situaci ošetřovaly. Totéž platí pro uprchlíky nepalestinské s výjimkou jejich práva na registraci a získání oficiálních dokumentů prostřednictvím UNHCR.

Zajištění dodržování lidských práv tím, že odvolá výhrady k článkům 9 a 61 CEDAW, které ošetřují osobní status žen a dětí, i k opčnímu protokolu CEDAW, a přijetím adekvátních prostředků k zajištění lidských práv lidí s handicapem. Mnoha problémům čelí také novináři, podle Reportérů bez hranic dokonce větším než v loňském roce. Je potřeba adekvátní právní ochrana, ukončení předběžné cenzury a eliminování vlivu privátního sektoru a politických elit na media. Právo na přístup k informacím je také nutné pro transparentnost a kontrolu státních výdajů.

Sociální a ekonomické problémy

Ekonomická a sociální práva v Libanonu jsou všechna porušována v souvislosti s politikou. Následky ekonomické a sociální politiky, které vycházejí z národní reformní agendy známé jako „Paříž III“, jsou ještě zhoršené faktem, že chybí rozpočet i ucelená rozvojová agenda. Bezpečnostní a politický chaos navíc vedl k opětovnému zhoršení situace zejména v otázkách nezaměstnanosti, chudoby a sociálních a geografických rozdílů. Zaměřujeme se hlavně na tato témata: práce, sociální bezpečnost, důstojné životní podmínky, zdraví, vzdělání, sociální zabezpečení a vliv obchodu na sociální a ekonomická práva.

K těmto porušovaným právům se vážou následující společné strukturální potřeby:

1. Administrativní a strukturální reformy všech ministerstev pro zlepšení efektivity a účinnosti, především při provádění zákonů a vydávání vyhlášek.

2. Decentralizace služeb a eliminace geografických rozdílů a nerovností, které souvisí se všemi sociálními a ekonomickými problémy v zemi.

Právo na odpovídající životní standard

Vážným problémem je nedostatek spolehlivých statistik mapujících ekonomické podmínky. Nedostatečná měření vedou k výběru nefunkční politiky. Nicméně je dobře známo, že ženy na chudobu doplácí nejvíce, a že v otázkách příjmu a růstu je na tom Libanon hůř než většina sousedících zemí. Otázky zdraví, daňové politiky, ničení životního prostředí, ty všechny můžeme přidat k seznamu problémů, které snižují životní standard v Libanonu. Pro zlepšení situace je nutné sledovat tyto priority:

1. Zlepšit státní správu, aby mohla vytvářet přesnější statistiky.
2. Reformovat daňový systém, aby bylo dosaženo férovějšího rozdělení bohatství.
3. Přijetí strategií pro vytváření důstojné práce hlavně s ohledem na ženy.
4. Přijetí zákona pro decentralizaci správy, který posílí mandát zvolených místních zastupitelů.
5. Reorganizace sektorů vody a energie, aby bylo možno poskytovat služby do všech oblastí v krátkých, středních i dlouhodobých termínech.
6. Prosadit přijetí zákonů na ochranu životního prostředí ve všech oblastech země.
7. Uplatnění konvencí OSN spojených s bojem proti korupci a jejím následkům.

Právo na práci

Libanonský pracovní trh je charakteristický absencí spravedlnosti, rovných příležitostí a meritokracií. I když statistiky nejsou úplně spolehlivé, ukazují, že nezaměstnanost mládeže představuje 48,4 % z celkové nezaměstnanosti, ženy a postižení jsou na trhu práce ti nejméně zastoupení - pouhých 28 % všech pracujících jsou ženy a 83 % procent lidí s postižením je nezaměstnaných. Reformy by měly obsahovat:

1. Revizi současné pracovní legislativy za účelem: rozvinutí produktivních sektorů země, zlepšení zákonů na ochranu pracujících při pracovních úrazech, ustavení fondu nezaměstnanosti a zlepšení sociálního zabezpečení jako takového.
2. Zrušení sponzorského systému pro zaměstnance z cizích zemí a zajištění ochrany jejich práv.
3. Podepsání a ratifikaci úmluvy ILO č. 87 o právu na organizaci a tomu odpovídající změnu současných zákonů, včetně zvýšení hranice zákonného produktivního věku na 14;

implementace kvót 3 % zaměstnanosti pro lidi s postižením podle libanonského zákona 2000/200.

Právo na vzdělání

Právo na vzdělání je garantováno libanonskou ústavou. Velikým problémem je kvalitativní propast mezi soukromými a veřejnými institucemi, která vede k segregaci a marginalizaci studentů, kteří nejsou schopni platit přemrštěné poplatky soukromým institucím a univerzitám. Dalším do očí bijícím faktem je absence mechanismů pro realizaci univerzálního bezplatného vzdělání. I přesto, že to bylo přijato parlamentem jako zákon, žádné reálné kroky zatím učiněny nebyly. A stojí za zmínku, že tento zákon neobsahuje žádná ustanovení týkající se lidí s postižením. V oblasti vzdělávání by bylo zapotřebí dbát primárně na tyto body:

1. Zlepšit kvalitu veřejného vzdělávání a přijmout jednotný vzdělávací program.
2. Začlenit do osnov výuku občanských hodnot a péče o životní prostředí a transformovat náboženskou výchovu ve výuku „náboženské kultury“.
3. Zajistit na univerzitách rozvoj výzkumu a plánování a zlepšit napojení se státní instituce a jejich potřeby konzultací
4. Přijmout programy na zlepšení výkonu učitelů základních, středních i vysokých škol.

Právo na zdraví

Vzhledem k narušení sanitárního systému země, dnes asi polovina populace nemá přístup k odpovídající zdravotní péči. I když v některých regionech byly veřejné nemocnice vylepšeny, stále to nestačí a většina lidí si nemůže dovolit využívat soukromé zdravotní služby s jejich přemrštěnými cenami. Zásadní jsou proto tyto reformy:

1. Reforma veřejného zdravotního systému, aby byl dostupný všem občanům.
2. Garantovat dostatečný přístup k informacím týkajících se zdraví
3. Zlepšit spolupráci mezi soukromým a veřejným sektorem ve zdravotnictví.
4. Obnovit Národní ústav léčiv.

Právo na sociální zabezpečení

I přes jejich nedávné zvýšení nejsou sociální výdaje v Libanonu podloženy komplexní státní politikou a neposkytují základ pro postupnou realizaci univerzálního sociálního zabezpečení pro všechny občany. Největší část sociálních výdajů je věnována sociálním programům „safety net“ zaměřeným na ty nejchudší. Jsou zapotřebí následující reformy:

1. Vytvořit jednotnou obecnou politiku pro sociální rozvoj.
2. Vytvořit jednotný plán pro seniory.
3. Změnit zákon o sociálním zabezpečení tak, aby se eliminovala diskriminace žen.
4. Umožnit cizím pracovníkům využívat sociálního zabezpečení.

Liberalizace trhu

Pokaždé, když vláda projednává dohody o liberalizaci trhu, naprosto pomíjí své vnitrostátní i mezinárodní závazky. Tato jednání probíhají, aniž by byly brány v úvahu dopady na hospodářská a sociální práva, bez ohledu na následky v sociální oblasti a na udržitelnost. Nejdramatičtější ilustrací tohoto přístupu byly obrovské škody způsobené průmyslu po jednostranném zrušení cel v roce 2000. Navíc proces liberalizace trhu v zemědělství vážně ohrožuje potravinovou soběstačnost, bezpečí a právo na práci. Další liberalizace služeb pravděpodobně zeslabí konkurenceschopnost sektoru a omezí možnosti místních a národních firem. A takové úvahy jsou o to důležitější, jedná-li se o liberalizaci základních služeb jako je školství nebo zdravotnictví. Jak pokračuje sjednávání bilaterálních, regionálních i multilaterálních obchodních smluv, plné posouzení dopadů se stává kritickým, neboť vážně omezují prostor státní politiky pro vylepšování produktivních sektorů. Ještě k tomu činí stát neschopným dodržovat a chránit lidská práva a sociální zabezpečení. Proto mají zásadní význam tato opatření.

1. Provéřit libanonskou obchodní politiku, aby byla v souladu s komplexní rozvojovou strategií, která se nebude omezovat pouze na ekonomická hlediska.
2. Zajistit, aby dohody o liberalizaci obchodu nevedly k větší sociální a ekonomické diskriminaci. Především je zapotřebí zajistit, aby liberalizace v zemědělství nenarušovala potravinovou bezpečnost a soběstačnost.
3. Využít právo na ochranná opatření v případě vlny neočekávaného importu.
4. Zajistit dodržování práva na práci při sjednávání smluv o liberalizaci obchodu.
5. Poskytnout všem občanům základní služby s respektem k důstojnému životu.
6. Vytvářet studie sociálního a ekonomického dopadu všech smluv o volném obchodu ještě před jejich podpisem.

7. Zavázat se k participativnímu přístupu všech zúčastněných sektorů při vyjednávání smluv.
8. Obnovit Libanonskou národní radu pro členství země ve Světové obchodní organizaci (WTO).

Závěr

Libanon čelí alarmujícím problémům plynoucím ze situace v regionu, zvláště z eskalace ozbrojeného konfliktu v Sýrii. Libanonská společnost je zároveň vysoce polarizovaná, což má silný vliv na rozhodování země. Je zřejmé, že nové výzvy, zapříčiněné znepokojující situací v sousedství, i staré výzvy, plynoucí ze struktury a sektářské povahy režimu, si žádají vážná řešení včetně okamžitých opatření.

Měli bychom zmínit, že poslední libanonské vlády přijaly mnoho rozhodnutí k implementování MDGs. V roce 2004 jmenoval Premiér Hariri mezirezortní výbor pro vymýcení chudoby, ale v roce 2005 byl zavražděn dřív, než stihl udělat tím směrem jakékoliv faktické kroky. Další ministerský výbor byl jmenován roku 2006. Ten navrhnul národní strategii sociálního rozvoje, která nikdy nebyla realizována vinou izraelské války proti Libanonu v roce 2006. V roce 2010 Ministerstvo sociálních věcí navrhlo národní strategii sociálního rozvoje, která nebyla radě nikdy prezentována, neboť došlo k rezignaci vlády premiéra Mikatiho a zformování prozatímní vlády v dubnu 2013.

Libanonští občané, uprchlíci (včetně Palestinců a Syřanů), stejně jako cizí pracovníci, všichni žijí pod enormními a zvyšujícími se ekonomickými a sociálními tlaky. Tyto problémy vyžadují okamžitá politická opatření a adekvátní rozdělení zdrojů. Nicméně země nemůže s těmito výzvami odpovídajícím způsobem bojovat kvůli hlubokému politickému rozdělení, které dnes činí z Libanonu křehký stát v obrovském ohrožení.

Poznámky:

Ziad Abdel Samad je ředitelem Arab NGO Network for Development (ANND) a Joel Ghazi je výzkumným pracovníkem.

<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=122>

Deník Assafir psal, že inflace v minulém roce dosáhla 10 %, zatímco Annahar tvrdil, že konzumace klesla o 15 % za první tři měsíce 2013. Viz: <http://www.assafir.com/Article.aspx?EditionId=2513&ChannelId=60612&ArticleId=1354#.UkhaT4ZBP5M> a

<http://newspaper.annahar.com/article/42925-%D8%A7%D8%B9%D8%A7%D8%B5%D9%8A%D8%B1-%D8%AD%D9%88%D9%84%D9%86%D8%A7-%D9%88%D9%86%D8%AD%D9%86-%D9%81%D9%8A-%D8%A7%D9%86%D8%AA%D8%B8%D8%A7%D8%B1>

Reportéři bez hranic umístí ují Libanon na 93. místo ve zprávě z roku 2012, což znamená pád o 32 míst od roku 2009. Viz: <http://en.rsf.org/press-freedom-index-2013,1054.html>

Agenda Paris III byla podepsána v lednu 2007 na získání podpory pro poválečnou rekonstrukci Libanonu. Míří na stimulaci růstu, vytváření zaměstnanosti, omezení chudoby a dosažení sociální a ekonomické stability stejně jako zvýšení „role Libanonu v tržním systému“ a urychlení vyjednávání ohledně přístupu Libanonu do WTO. Viz: <http://www.socialwatch.org/node/11084>

<http://www.undp.org.lb/WhatWeDo/MDGs.cfm>

<http://www.annd.org/arabic/data/publications/pdf/46.pdf>